

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA SLANGLARNING SINTAKTIK
TAHLILI

Razzaqova Shahlo Baxtiyor qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti

Ikkinchi chet tillar kafedrası

Mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi slang birliklarining sintaktik xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida slang so‘z va iboralarning gapdagi o‘rni, grammatik vazifasi hamda ularning nutqdagi emotsional va stilistik roli o‘rganilgan. Maqolada ikki tildagi slanglarning o‘xshash va farqli jihatlari qiyosiy tahlil qilinib, ularning sintaktik soddalashuv orqali til tizimining jonliligi va ijtimoiy dinamikasini aks ettirishi ilmiy asoslangan.*

Kalit so‘zlar: *slang, sintaksis, grammatik soddalashuv, nutq birligi, norasmiy til, stilistika, tildagi innovatsiya.*

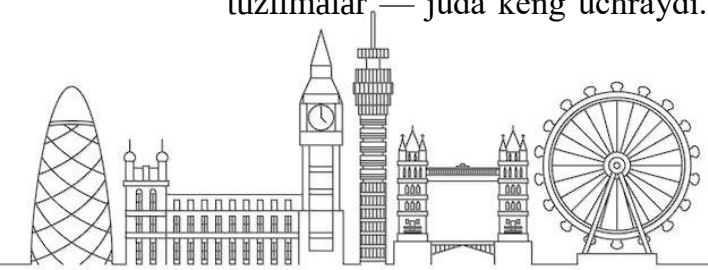
Annotation. *This article analyzes the syntactic features of slang expressions in English and Uzbek languages. The research focuses on the grammatical functions of slang units, their syntactic roles within a sentence, and their emotional and stylistic effects in communication. The comparative analysis reveals both similarities and differences between the two languages, showing that slang contributes to the simplification and dynamism of sentence structures.*

Keywords: *slang, syntax, grammatical simplification, informal speech, linguistic dynamics, stylistic function, language innovation.*

Kirish. Hozirgi zamon tilshunosligida slang birliklarining o‘rganilishi tilning ijtimoiy qatlamlari, yoshlar nutqi va internet tili rivoji bilan chambarchas bog‘liqdir. Ingliz tilida “slang” atamasi kundalik norasmiy nutqda keng qo‘llaniladigan, lekin adabiy tilda qabul qilinmagan so‘z va iboralarni bildiradi. O‘zbek tilida esa bu hodisa “jarangdor so‘zlar”, “so‘kinishsiz qo‘pol so‘zlar” yoki “norasmiy ifodalar” shaklida namoyon bo‘ladi.

Sintaktik jihatdan slanglarning o‘rganilishi ular nafaqat leksik, balki grammatik tizimga ham ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi. Shuning uchun ularning gap tuzilishidagi o‘rni, gap bo‘laklari sifatidagi vazifasi va stilistik roli alohida ilmiy e’tiborga loyiqdir.

Slanglarning sintaktik tahlili ularning gap tuzilishidagi o‘rnini, grammatik funksiyasini va uslubiy rolini aniqlashga yordam beradi. Ingliz tilida slanglar ko‘pincha sintaktik jihatdan soddalashtirilgan gaplar orqali ifodalanadi. Masalan, “I’m going to go” o‘rniga “Gonna go!”, “There isn’t any way” o‘rniga “Ain’t no way!” kabi shakllar ishlatiladi. Bu hollarda gap qismlari qisqartirilgan, ammo ma’no to‘liq saqlanib qoladi. Shuningdek, ingliz tilidagi slanglarda elliptik gaplar — ya’ni ba’zi gap bo‘laklari tushirib qoldirilgan tuzilmalar — juda keng uchraydi. Masalan, “Sure thing.” yoki “No way.” kabi iboralar

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

to'liq gap emas, lekin muloqotda to'liq ma'noni ifodalaydi. Bu holat sintaksisda tejamkorlik, tabiiylik va hissiy kuchni oshirishga xizmat qiladi.

Ingliz tili grammatik tizimida slanglar, odatda, intonatsion urg'u, qisqartma va inversiya yordamida gapda yangi ma'no tusini hosil qiladi. Masalan, "That party was lit!" jumlasidagi "lit" so'zi aslida "yoqilgan" ma'nosini bildirsa-da, slangda "zo'r", "ajoyib" ma'nosida ishlatiladi. Shuningdek, "No cap!" iborasi "rostdan", "to'g'ridan-to'g'ri" ma'nosida bo'lib, so'zlovchining so'ziga ishonchni ta'kidlaydi. Sintaktik jihatdan bu kabi birliklar gapning ohangiga, urg'usiga va hissiy rangiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

O'zbek tilida slanglar ham xuddi shunday tarzda nutqni jonlantiradi, lekin ular morfologik va leksik o'zgarishlar orqali shakllanadi. Masalan, "Gap yo'q!" iborasi ma'nodosh "Zo'r!", "Ajoyib!" so'zlariga teng bo'lsa-da, u hissiy jihatdan kuchliroq ta'sir beradi. "Shunaqa gap!", "Zo'r bo'ldi-ku!", "Bomba bo'ldi!" kabi iboralar o'zbek tilidagi slanglarning sintaktik mustaqilligi va emotsional xususiyatini ko'rsatadi. Ular ko'pincha mustaqil gap sifatida ishlatiladi, ya'ni ular o'zida to'liq ma'no yuklaydi va boshqa gap bo'laklariga ehtiyoj sezmaydi.

O'zbek tilida slanglar ko'pincha morfologik qisqartirish yoki talaffuzdagi soddalashtirish orqali hosil bo'ladi. Masalan, "bilmadim" o'rniga "bilmdim", "o'qiyapman" o'rniga "oq'yapman" kabi shakllar ishlatiladi. Bu jihatdan o'zbek slangi nutq tezligini oshiradi, erkinlikni ifodalaydi va norasmiy suhbat uslubini yaratadi. Shuningdek, o'zbek tilida slang ko'pincha baholovchi yoki kinoyaviy ma'noga ega bo'ladi. Masalan, "U bola zo'r o'zi" iborasida "zo'r" so'zi maqtov ma'nosini bildiradi, lekin intonatsiyaga qarab kinoya yoki istehzo ma'nosini ham kasb etishi mumkin.

Ingliz va o'zbek tillaridagi slanglarning sintaktik jihatdan o'xshash tomonlari shundan iboratki, har ikkala tilda ham ular gapni qisqartirish, bo'laklarni tushirib qoldirish va so'z tartibini o'zgartirish orqali ifodalanadi. Ingliz tilida "Ain't that cool?" kabi so'roq shakli, o'zbek tilida esa "Zo'r-ku bu?" shaklida ifodalanadi. Har ikkisi ham odatiy grammatik shakldan chekinadi, ammo muloqotda tabiiy va jonli ohang yaratadi.

Farqli jihat shundaki, ingliz tilida slang sintaktik jihatdan fonetik qisqarishlar orqali (masalan, "gonna", "wanna", "ain't") hosil bo'lsa, o'zbek tilida esa ko'proq leksik va morfologik o'zgarishlar orqali yuzaga keladi. Ingliz tilidagi slanglar ko'pincha global ommaviy madaniyat bilan bog'liq bo'lib, ularning sintaktik soddaligi muloqot tezligini oshirishga xizmat qiladi. O'zbek tilida esa slanglar mahalliy ijtimoiy qatlamga, hududiy shevalarga va yoshlar orasidagi norasmiy nutqqa tayangan holda shakllanadi.

Ingliz tilidagi slanglar asosan gap qisqartirish va elliptik konstruksiyalar orqali namoyon bo'ladi. Masalan, rasmiy shakl "I am going to" o'rniga "I'm gonna" yoki "gonna" so'zi qo'llaniladi. Shuningdek, "I don't have any money" o'rniga "Ain't got no money" shakli ishlatiladi. Bu yerda "ain't" yordamchi fe'l sifatida ishlatilgan bo'lib, "is not", "are not" yoki "have not" ma'nolarining umumlashgan norasmiy shaklidir. Sintaktik jihatdan bu holatda negativ konstruksiya ikki marta ifodlangan ("ain't" va

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

“no”), bu esa standart grammatika me’yorlariga zid. Biroq bu ifoda ingliz tilidagi slang uslubiga xos bo‘lib, kuchli emotsional ta’sir beradi.

Shuningdek, ingliz tilidagi slang gaplarda sub’ektning tushirib qoldirilishi keng uchraydi. Masalan, “(You) wanna hang out?” yoki “(I) gotta go.” kabi iboralarda sub’ekt aytilmaydi, lekin kontekstdan tushuniladi. Bunday turlarni sintaktik tahlil qilganda, ular elliptik gaplar sifatida tasniflanadi. Bu grammatik soddalashtirish tilning norasmiy shakllarida, ayniqsa og‘zaki muloqotda, mantiqan to‘liq, ammo struktur jihatdan qisqa ifodalarni yaratadi.

Ingliz tilida slanglar sintaksis darajasida intonatsiya va urg‘u bilan ham farqlanadi. Masalan, “You serious?” o‘rniga “Serious?” shaklida ishlatish nafaqat qisqartirish, balki so‘roq ohangini kuchaytiradi. Yoki “That’s crazy!” iborasi hissiy bahoni bildiradi, “crazy” esa sintaktik jihatdan predikativ vazifani bajaradi. Slanglarning bunday sintaktik erkinligi ularning jonliligini, emotsional kuchini va ijtimoiy moslashuvchanligini oshiradi.

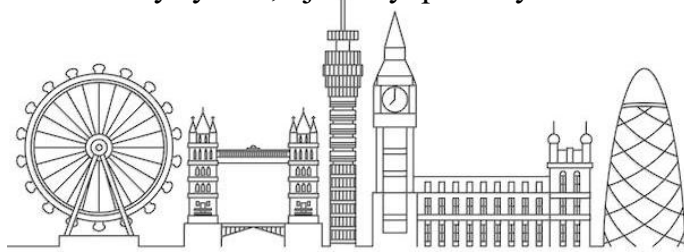
O‘zbek tilida ham slanglar o‘ziga xos sintaktik tuzilishga ega. Ular ko‘pincha mustaqil gaplar, emotsional reaksiyalar, qisqartirilgan shakllar ko‘rinishida ishlatiladi. Masalan, “Gap yo‘q!”, “Zo‘r-da!”, “Bo‘ldi endi!”, “Bomba bo‘ldi!” kabi iboralar o‘zida butun bir fikrni mujassam etadi, ammo grammatik jihatdan bir yoki ikki so‘zdan iborat bo‘lishi mumkin. Bunday gaplarda odatda predikat ochiq ko‘rinishda ifodalanmagan bo‘ladi, ammo intonatsiya va kontekst orqali u anglashiladi. Shuning uchun bunday tuzilmalar yashirin predikatli gaplar deb baholanadi.

O‘zbek tilidagi slanglarda so‘z tartibi ham norasmiy tusda o‘zgaradi. Masalan, “Zo‘r-ku bu!” yoki “Bu bola bomba ekan!” kabi gaplarda aniqllovchi va kesim o‘rni adabiy tildagidan farq qiladi. Bu sintaktik erkinlik, asosan, so‘zlovchining hissiy holatini kuchaytirish uchun ishlatiladi. O‘zbek tilidagi “bo‘ldi-ku”, “baribir-da”, “ha endi” kabi iboralar ham sintaktik jihatdan mustaqil, ammo muloqotda semantik to‘liqlikka ega bo‘lgan slang birliklaridir.

O‘zbek slangi ko‘pincha morfologik jihatdan ham o‘zgaradi, bu esa sintaksisga ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, “ketayapman” o‘rniga “ketyapman”, “boryapman” o‘rniga “boryapman” kabi shakllar qisqartma va og‘zaki talaffuzga xos. Shuningdek, “zo‘rakan”, “bombala”, “xafa bo‘mangla” kabi so‘zlar morfologik jihatdan o‘zgargan bo‘lsa-da, sintaktik jihatdan to‘liq gapning asosiy elementi bo‘lib xizmat qiladi.

Ingliz va o‘zbek tillaridagi slanglarning sintaktik jihatdan o‘xshashliklari ham ko‘p. Har ikkala tilda ular gapni qisqartirish, so‘z tartibini o‘zgartirish, predikatni yashirish kabi grammatik hodisalarni namoyon etadi. Har ikki til uchun umumiy xususiyatlardan biri shuki, slang gaplar stilistik va emotsional maqsad bilan grammatik me’yordan chekinadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ingliz va o‘zbek tillaridagi slanglarning sintaktik tahlili shuni ko‘rsatadiki, ular grammatik jihatdan soddaligi, emotsional kuchi va norasmiyligi bilan farqlanadi. Slanglar yordamida so‘zlovchi o‘z kayfiyatini, ijtimoiy pozitsiyasini

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

yoki suhbatdosh bilan yaqinlik darajasini ifodalaydi. Ular nafaqat leksik boylikni, balki tilning grammatik moslashuvchanligini ham namoyon etadi. Demak, slanglarni sintaktik jihatdan o'rganish tildagi ijtimoiy o'zgarishlarni, madaniy jarayonlarni va kommunikativ ehtiyojlarni chuqurroq anglashga imkon beradi. Slang — bu tildagi erkinlik, jonlilik va zamonaviylikning ifodasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Crystal, D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.
2. Mattiello, E. (2008). An Introduction to English Slang: A Description of its Morphology, Semantics and Sociology. Polimetrika.
3. O'zbek tili izohli lug'ati. (Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2020).
4. Mirzayev, A. (2019). Tilshunoslikka kirish. Toshkent: Fan nashriyoti.
5. Urban Dictionary (onlayn manba) – www.urbandictionary.com

